

bo za neprestano obrekovanje še hvaležno? Res da nas uči vera: odpusti svojemu bližnjemu, kolikorkrat te razžali, stori mu dobro za hudo! To lahko stori vsakdo od nas pri navadnih ljudeh, a pri klerikalizmu, ki si prisvaja oblast učeče cerkve, ki sam tako lepo uči, dela pa ravno nasprotno, ne moremo upoštevati tega nauka, ker nam zgledi klerikalizma kažejo, da je to sicer lep moralisti nauk, v praksi se ga pa ni treba držati. Če ima on Kristusovo moralo za bagatelo, da se nikdar ne ravna po nji, kaže s tem vero v praksi v drugi luči kakor v teoriji. Tako se širi po klerikalizmu samem kriva vera.

Liberalni shod je sprejel v program ločitev cerkve od države in svobodno šolo. To je tudi res. Prosimo pojasnila, ali je to cerkvena dogma, da mora država vzdrževati duhovščino ter ščititi verska načela? Ako nī, zakaj potem takšen krik in nasprotstvo, mar ne največ zaradi eksistence klerikalizma — zaradi trebuha in denarja? Iz Francije je prišla svoboda, tlačanstvo je pri nas minilo za vselej, tam se je tudi v novjšem času ločila cerkev od države, vključ velikemu nasprotstvu klerikalizma. Ako se to obnese dobro, se bo uvedlo tudi drugod polagoma, če bo to klerikalizmu ljubilo ali ne.

Učiteljstvo je ugovarjalo tej točki iz več vzrokov, a bilo je preglašeno. Isto velja glede svobodne šole. Učiteljstvo se drži sedanjih šolskih zakonov, ki jamčijo učiteljstvu svobodo v šoli pri pouku. Če pride kdaj do take šole, bo kriv klerikalizem sam, ker neprestano dreza, hoče biti v šoli absoluten gospodar, preganja, denuncira, obrekuje in sovraži učiteljstvo neprestano in sistematiško, zato vedno bolj zori vprašanje o svobodni šoli. Kdor išče, ta najde. Krivoverski klerikalizem se ne drži verskih načel, hoče biti povsod absoluten gospodar, zapovednik in vodnik za svoj trebuh in žep, zato sili čedalje bolj na dan vprašanje ločitve cerkve od države in svobodne šole. Vendar prepušča učiteljstvo oboje v izvršitev tistim, ki čutijo v sebi moč in veljavo. Ti dve točki sta mu posebno pri srcu, da lažje obrekuje. Po cerkvah in političkih shodih vpije in razsaja proti brezvercem, kakor bi bila to verska resnica, da mora država vzdrževati duhovščino ter imeti na večne čase pravico nad šolo in šolsko odgojo.

To so zopet krivi pojmi, ki jih širi naš klerikalizem med našim narodom. Kaj bi se zgodilo, ako bi učitelji enkrat zahtevali, da hočejo imeti nadvlado nad cerkvenim imetjem? Huj, to bi bilo zmerjanja in ostudne polemike! Učiteljstvo mora biti

zadovoljno, da je šola ločena od države, ubogo ljudstvo mora nositi vsa bremena, država samo zapoveduje, o prispevkih za šolo in učiteljstvo noče slišati ničesar.

S klerikalizmom je pa drugače. Njega vzdržuje ljudstvo in država. Edino on ima še v rabi bero iz tlačanske dobe, noče ničesar slišati, da bi se odpravila, ker ta več nese kot regulirana plača. Kar nedostaja, prispeva država, da je duhovščina stanu primerno plačana. Tega ji nikdo ne zavida, oni so ljudje kot mi, imeti morajo toraj eksistenčne dohodke. Ker so sami siti, mislijo, da se tako dobro godi tudi drugim. Dobili so ljudstvo na svojo stran, zato se čutijo začasno dovolj močni, zavirati šolstvo in kratiti na katoliški podlagi krvavo zaslužen plačo učiteljstvu. Niti vinarja ne brezverskemu našemu učiteljstvu, pohajšuje ljudstvo in hoče vreči Boga iz šole!

To je laž našega klerikalizma. Dokazuj tem hinavcem kolikor hočeš, da to ni res, če si še tako veren priden in pošten, si v njegovih očeh Antikrist, ako ne trobiš v njegov politički rog. Ali je mogoča sprava in mir s takimi ljudmi? Ali je mogoče učitelju kot odgojitelju, ki mora biti sam kremenit značaj, da bi se vdal in pokoril takšnim gorostasnim krivicam, nazorom, lažem in zlorabi vere? Kdo je kriv, da se zaradi takega postopanja čedalje bolj razburjajo duhovi, da se že med preprostim ljudstvom širijo počasi in zanesljivo klerikalizmu sovražni in nasprotni elementi? Pri tem trpi največ vera, ki jo izpodkopuje klerikalizem sam. (Dalje.)

Glas z Goriškega.

1. V obrambo učiteljstva goriškega okraja odgovarja podpisani odbor gosp. dopisniku tretjega dopisa iz Goriške v „Tovarišu“ z dne 15. marca t. l. sledeče:

Nihče ne trdi, da ni izreklo goriško učiteljstvo na shodu 7. marca, da bi ne moglo izdajati političkega lista, a pribito je tudi, da se je izreklo učiteljstvo proti temu, da bi se tak izdajal že sedaj. Nikar naj ne misli črnogledi gospod dopisnik, da je učiteljstvo preprečilo izdajanje političkega lista iz nevoščljivosti, ampak res je le, da se je zgodilo zato, ker zna učiteljstvo trezno misliti in ga ni nikakor volja preobračati kozolcev. Gospod dopisnik očita učiteljstvu goriške okolice, da bega ostalo učiteljstvo — sancta simplicitas — kdo pa bega? Gospod dopisnik, prisposodi se Vas lahko onemu, ki je vpil: „Lovite ga!“

Moji napor, uspehi in neuspehi.

Spisal Ivan Lapajne.

(Dalje.)

Ko je začelo v Krškem intenzivno delovati „Pedagoško društvo“, ki je bilo v prvi vrsti književno društvo, se je posebno odlikoval g. Frane Gabršek kot slovenski pedagoški pisatelj in izdal „Vzgojeslovje“, „Ukoslovje“, „Modroslovje“ itd. Kar nas je bilo takrat učiteljev v Krškem, smo imeli posebno veselje s spisovanjem „Pedagoških letnikov“ tega društva. V njih je meni pripadala naloga, slikati vsako leto pregled slovenskega šolstva, kako je napredovalo ali nazadovalo vsako leto v enem ali drugem oziru. Statistični pregled slovenskega šolstva je bil vedno moj „konjiček“, ki sem ga rad jahal. Komaj sem bil učitelj prvo leto (1870), sem že nabiral material, da sem sestavil pregled kranjskega ljudskega šolstva in ga priobčil v drobni knjižici. Pozneje sem priobčil v svojem listu, v „Tovarišu“ in v političkih listih večkrat enake statistike o slovenskem šolstvu sploh, primerjajoč ga s šolstvom drugih narodnosti. Tak material smo potrebovali na raznih shodih slovenskega

učiteljskega društva, na katerih smo se potegovali za izboljšanje učiteljskega gmotnega stanja in za pospeševanje ljudskega šolstva sploh.

Da mora šola gledati, da ostane v zvezi z domačo hišo, o tem smo bili učitelji prepričani že pred leti, kakor so dandanes tisti vrli tovariši v Ljubljani, ki izdajajo „Domače ognjišče“. Vrli Andrej Preprotnik je že urejeval v tem duhu „Učiteljskega Tovariša“ in tudi spisoval, kakor mi je pravil, knjigo o domači vzgoji za družbo sv. Mohorja. Če je ta rokopis prišel v roke te družbe ali ne, ne vem; da pa ni zagledal belega dne, to vé vsak. Tudi jaz sem vedno deloval na to, da sem iskal sredstva, ki so vezala šolo z domom. Taka sredstva so bila konecletna šolska poročila. Za ta tiskana šolska poročila se zanimajo starši, če bi tudi v njih ne bilo drugega kakor imena njihovih ljubljencev. Če pa obsezajo ta poročila še zanimive spise, imajo za starše in otroke večjo vrednost. Zato sem skrbel kot šolski voditelj v Ljutomeru in v Krškem, da sem izdal v teku 35 let kakih 30 šolskih poročil, ki so bila več ali manj obsežna in več ali manj zanimiva. Posebno ugajajo pri takih konecletnih poročilih krajepisne, t. j. zemljepisne in zgodov. črtice domačega

Domisljava in neresnična je tudi trditev gospoda dopisnika, da so se izrazili učitelji goriške okolice, da bi ne volili učitelja iz ajdovskega okraja, ako bi kandidiral v kako važno korporacijo. Takega kot ste Vi, gospod dopisnik, bi gotovo ne volili, pač pa vsakega drugega tovariša!

2. Gospodu dopisniku: „Še enkrat zborovanje goriškega učiteljstva“ v 12. številu „Tovariša“ kličemo: „Kdor ponižuje se sam, podlaga je tujčevi peti.“ Kako in s kakšno pravico obsojate, gospod dopisnik, goriško učiteljstvo slovenskih okrajev na Goriškem, da ni zrelo in porabno za pričetek delovanja na stanovsko-gospodarskem in združnem polju? Mogoče iz tega, ker Vam ni hotelo na limanice? Ali mogoče zato, ker je moško in odločno nastopilo proti samooblastnemu teroriziranju sklicatelja shoda in preprečilo nadaljno zborovanje, ko se je odstranilo, kar imenujete Vi brezobzirno in žaljivo postopanje.

Predsednik dež. učit. društva in starejši (!) zastopnik učiteljstva v c. kr. šolskem svetu za goriško okolico se ne le odvezuje dolžnosti sklicevati in voditi učiteljske shode, ampak mu učiteljstvo odločno prepoveduje samovlastno nastopanje v tako važnih zadevah — na račun slovenskega učiteljstva goriške dežele.

Čudom se čudimo, da ni gospodu dopisniku znano, da je učiteljstvo na Goriškem eminentno organizovano v okrajnem in deželnem društvu ter častno zastopano v dični „Zavezi“ in na vsem stanovsko-gospodarskem in združnem polju.

Odbor učiteljskega društva za goriški okraj.

Iz naše organizacije.

Kranjsko.

Učiteljsko društvo novomeškega okraja je zborovalo v soboto, dne 13. t. m., ob 1/2. uri popoldne v deklški ljudski šoli v Rudolfovem. Zborovanja z občnim zborom se je udeležilo malone vse učiteljstvo tega okraja. Da se učiteljstvo ni ustrašilo dolge poti, stroškov in vednega slabega vremena, je bilo gotovo vzrok predavanje gosp. prof. Frana Suherja o risanju na ljudski šoli, kateri se je radovoljno odzval povabilu ter prišel med nas.

Gospod predsednik otvori zborovanje, pozdravi navzoče učiteljstvo, zbrano v tako častnem številu, predstavi gospoda profesorja ter mu da besedo. — Gospod profesor pravi, da se je z veseljem napotil v oni del Kranjske dežele, kjer sta se rodila slavna pisatelja Levstik in Stritar, kjer je vsetransko deloval na polju narodne prosvete pisatelj „bajk in povesti o Gorjancih“,

kraja. — Take črtice sem objavil o Idriji, Ljutomeru in o Krškem.

Med hrvaškimi pesniki je znamenit poleg drugih tudi Trnski. Ta je objavil nekako že pred 40 leti v prozi povest „Učitelj Dobrašin“. V tej povesti je slikal plodonosno delovanje hrvaškega učitelja na kmetih; to povest sem bil že pred 30 leti na kratko prikrojil za slovenske razmere in jo namenil družbi sv. Mohorja, ker sem z njo nameraval vplivati na starše, da bi bili naklonjeni šoli in učiteljem. Povest od družbe ni bila sprejeta. Zaraditega sem jo bil priobčil v svojem listu in preskrbel potem še tisoč ponatisikov, ki so romali večinoma brezplačno med hvaležne ljutomerske kmete. Do družbe sv. Mohorja sem imel vedno tisto naklonjenost, ki jo ima še dandanes do nje ves izobraženi in neizobraženi slovenski svet. Zato sem ji naklonil še dva večja spisa: neko popularno razlaganje kemije in „Slovenski obrtnik“.

Od teh spisov žalibog ni nobeden zagledal belega dne. Spis o kemiji je bil posnet po nemškem originalu Bernsteinovem, ki je imel že takrat preveč zastarele znanstvene nazore o kemiji; zakaj znano je, da je ta stroka znanstva z elektriko vred

J. Trdina, ter preide k predavanju. Govoril je najprej o teoriji ter prišel v lepem prehodu iz teorije v prakso. Predavanje je bilo vseskozi zanimivo in dovršeno. Učiteljstvo je z zanimanjem sledilo predavanju, katerega je gospod profesor oživil s slikami in risbami učencev in učenk deške in deklške c. kr. vadnice ter šole pri sv. Jakobu v Ljubljani. Podal nam je tudi načrt za posamezne razrede in oddelke ter pokazal kako se preide od stopnje do stopnje, od lažjega k težjemu ter k perspektivi. Končno odgovori gospod profesor še na nekatera vprašanja, nakar se mu gospod predsednik v imenu učiteljstva zahvali za trud.

Nato se je nadaljeval občni zbor. Gospod predsednik poroča o društvenem delovanju v tekočem letu. Blagajnica izkazuje prebitke. Občni zbor sklene pristopiti z enim deležem k učiteljski tiskarni.

Kot delegati k zborovanju „Zaveze“ so se oglasili gospodje: nadučitelj Martin Matko in Fran Dular, Vode Anton, gđ. Avrelja Vrezec in gđ. Hermina Bukovic.

Nato se voli nov odbor. Predsednikom je izvoljen gospod nadučitelj Martin Matko.

Na koncu zborovanja se zahvali gosp. M. Matko dose-danjemu predsedniku c. kr. okr. šol. nadzorniku Josipu Turku za uspešno delovanje, pod katerim se je društvo zopet oživelilo in lepo čvrsto deluje.

Na snidenje pri prihodnjem zborovanju dne 6. junija v Mirni peči.

Pedagoško društvo v Krškem je priredilo dne 11. t. m. v prostorih krške meščanske šole zborovanje, ki se ga je, dasi je deževalo, udeležilo do 40 oseb, zlasti učiteljce. Gospod predsednik, strokovni učitelj K. Humek, je otvoril zborovanje pojasnil skioptikon ter uporabo in pomen tega učila za šolo in ljudska predavanja. Gosp. c. kr. okraj. šol. nadzornik L. Stiasny je opozoril, koliko se stori v Ameriki in na Francoskem za nadaljno izobrazbo ljudstva. Z veseljem je konstatiral, da se je tudi kranjsko učiteljstvo, zlasti ono krškega in litijskega okraja, posvetilo tej velevažni nalogi. V krškem in litijemskem okraju se je v zadnjih dveh mesecih priredilo šest roditeljskih večerov s poljudnoznanstvenimi predavanji. Za jesen se pripravlja še 20 predavanj. Diapozitive za ta predavanja bosta preskrbeli okraj. učit. knjižnici krškega in litijskega okraja. Diapozitive in spisana predavanja bo shranjeval in izposojeval šolam omenjenih dveh okrajev odbor okraj. učit. knjižnice v Krškem. Gospod nadzornik je končal svoje poročilo s pozivom, naj učiteljstvo s prirejanjem roditeljskih večerov sodeluje pri izobraževanju ljudstva in pospešuje stik šole z domom. Gospod strokovni učitelj Humek je nato predaval o zgodovini umetnosti, in sicer o stavbarstvu. (O slikarstvu in kiparstvu bo predaval pozneje.) Svoje poročilo je pojasnjeval z več kot petdesetimi skioptičnimi slikami. Zbrano učiteljstvo je z vidnim zanimanjem sledilo predavanju.

najbolj napredovala v preteklem stoletju. — Družba sv. Mohorja je za slovenske kmetovalce izdala že nebroj pouka za slovenske obrtnike pa žalibog še skoro nič.

Ker se je pa začelo z uvedbo obrtnega zakona leta 1883. živahno življenje med obrtniki, ko so se uvedli, oziroma na novo oživelili stari rokodelski cehi (zadrage), sem si štel nekako v domoljubno dolžnost, da sem premišljeval vprašanje obrtništva, njega zgodovino, njegove težnje itd. Nabral sem raznovrstnega gradiva in ga izkušal zvezati v nekako celoto, ki pa družbi sv. Mohorja zopet ni ugajala; vrla družba je mislila, da bi morala biti knjiga spisana od posebnega strokovnjaka in biti ilustrovanja.

Takrat pa to na Slovenskem ni bilo mogoče, ker še nismo imeli niti ene slovenske obrtne šole. Književno izobraženih slovenskih obrtnikov ali rokodelcev in pisateljev obenem pa žalibog še dandanes menda nimamo.

Ko sem bil pred leti urednik „Domovine“, ki je takrat izhajala komaj dvakrat na mesec, je prilagal Drag. Hribar temu svojemu listu tudi prilogi „Slovenski kmetovalec“ in „Slovenski obrtnik“. Prvo prilogo je urejeval g. Praprotnik, nadučitelj v